

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד, שער מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת בהר תשע"ו:

בדין מעשרות מפירות שחנטו בשביעית קודם ט"ו בשבט

- א. בדין פירות שחנטו בשנה השמינית בין ר"ה לט"ו בשבט¹, יש לדון האם חובה לעשר אותם, וא"כ איזה מעשר נוהג בהם.
- דהנה לגבי מעשרות קי"ל שראש השנה לאילן הוא ט"ו בשבט, ומאידך לענין שביעית קי"ל שראש השנה אף כלפי פירות האילן הוא ראש השנה², ונמצא א"כ שפירות שחונטים לאחר ר"ה של שמינית אין עליהם קדושת שביעית, ומאידך שנת המעשר [הראשונה לשנות השמיטה לאילנות] עדיין לא הגיעה.
- ב. ולכאור' היה נראה שהדבר תלוי במה שנחלקו המבי"ט והאבקה וכולל בדין חובת מעשרות מפירות שגדלו בשדות נכרים וגמר מלאכתם היה בידי ישראל, שלדעת מרן הבית יוסף שחובה לעשרם, משום שכל שהפירות אינם הפקר [שהרי הגוי לא חייב להפקירם] חובת מעשרות עליהם אף בשמיטה, ומאידך לדעת המבי"ט אין צריך לעשרם, משום שפירות שביעית אף אם אינם מופקרים פטורים ממעשרות, שלא נאמר כלל דין מעשר בגידולי השנה השביעית³.
- ג. וכעין זה מצינו שנחלקו רש"י ותו'⁴, בדין אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית [לדעה הסוברת דלגבי שמיטה חנטה היא הקובעת בפירות האתרוג האם קדושת שביעית עליהם, ולענין שנות המעשר לקיטה קובעת בהם] שלרש"י חובה לעשרו, ולתו' אין צריך לעשרו, שבפשטות נחלקו במחלו' האבקה"ר עם המבי"ט הנ"ל.
- ד. וא"כ בנידוננו, לכאור' לדעת רש"י והאבקה"ר יש לעשר את הפירות, מאידך לדעת התו' והמבי"ט, מכיון שלענין מעשרות עדין שם שביעית על הפירות יפטרו ממעשר.
- ה. והנה לגבי הנידון שנחלקו בו הב"י עם המבי"ט, כתב הרמ"א⁵ להלכה: "וי"א אם נכרי מכר פירות בשביעית לישראל וגמר מלאכתו ביד ישראל חייבים בתרומה ומעשר...". הרי שנקט להחמיר בזה, ולפי"ז פשוט שגם בעניננו יש לעשרם, אמנם נהוג בכהאי גוונא לעשר בלא ברכה⁶, ולכאור' ה"ה גם בנידון שלפנינו יש לעשר בלא ברכה.
- ו. אולם בחזו"א⁷ כתב דיש לחלק בין הנושאים, ובעניננו לכו"ע יש לעשר.
- ז. ובכוונתו נראה דהנה עיקר סברת המבי"ט היא **דפירות שביעית** נתמעטו ממעשר⁸, ובמקרה שלפנינו אף דלא הגיעה שנת המעשר הראשונה, מ"מ אין פירות אלו פירות שביעית, דהלא דיני שביעית כבר אינם נוהגים בתקופה זו, ומותר לעבוד וכדו', ובמה יפטרו א"כ פירות אלו ממעשר.
- ח. אמנם לכאור' הדבר יהיה תלוי במה שנחלקו הראשונים⁹ מדוע ט"ו בשבט הוא ר"ה לאילנות, האם משום שאז זמן תחילת צמיחת רוב הפירות, או משום שהחונט עד אז חונט מהשרף שעלה באילן מחמת השנה הקודמת, ונמצא שהפירות פירות שביעית הם.

¹ הדבר מצוי בפרי השסק.

² הראשונים נחלקו בדבר, ודעת הר"ח [ר"ה ט"ו] שאף לענין שביעית ר"ה הוא ט"ו בשבט, ולשיטתו ישנה קדו"ש בפירות אלו, מאידך דעת הרמב"ם [כפי פשטות דבריו] שהכל נקבע בשביעית לפי ר"ה, וכן הכריע להלכה החזו"א.

³ עוד נחלקו לענין קדו"ש בפירות נכרים, אולם ב' מחלוקות הם, ולדעת הב"י אף אם היתה קדו"ש על פירות נכרים, מ"מ מכיון שלהפקירם לא הצטוו הגוי יתחייבו במעשרות, ולמבי"ט אף אם לא היו קדושים בקדו"ש, מ"מ מכיון שסו"ס גידולי השביעית הם ה"ה פטורים ממעשרות. [ונכמבאר כ"ז בשו"ת אבקה"ר סימנים כ"ב- כ"ה, וכמ"כ כבר בחזו"א [שביעית כ'] שאין ב' מחלוקות אלו תלוים זב"ז].

⁴ ראש השנה ט"ו א'.

⁵ יורה דעה סי' של"א סעיף י"ט.

⁶ וכמ"כ בחזו"א שביעית כ"א ס"ז ד"ה נקטי'.

⁷ שביעית ט' י"ח קטע א'.

⁸ דהנה היה מקום לדון בכוונת המבי"ט, האם כוונתו שלא התחדשו דיני מעשר רק בששת השנים ולא בשנת השביעית, או שילפי' לפטור את פירות שנת השביעית, ומלשונו נראה כצד השני.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

דאם נימא דט"ו בשבט הוא זמן עצמי, שהוא ר"ה לאילנות, מחמת שבו רובם מתחילים לגדול, ע"כ לענין מעשרות אף החנט קודם חייב במעשרות, דסוכ"ס לא חנט בשביעית ואין הפירות גידולי שביעית, אולם אם נימא דאין ט"ו בשבט זמן לעצמו, אלא שהחנט מכאן ואילך גדל מהגשמים שירדו אחר ר"ה, ובאמת ר"ה הוא הקובע אף לאילנות [שהכל תלוי אם הפירות גדלו ממי הגשמים של שנה זו או השנה הקודמת] א"כ החנט קודם ט"ו בשבט חנט וגדל ממי השביעית, ואם נימא דכל פירות שביעית פטורים מן המעשר, שם פירות שביעית יהי גם על פירות אלו.

ט. והנה בשו"ע בהלכות ערלה¹⁰ הביא שנחלקו הראשונים בדין פירות שבר"ה כבר עליהם ג' שנים מעת לעת, האם יש להמתין עד ט"ו בשבט לענין מנין שנות ערלה, או שרק במקום שהשנה הראשונה לא היתה שלימה [ומדין ל' יום בשנה חשובים שנה הקלנו להחשיב מקצת שנה ככל השנה] רק אז בעינן להמתין לט"ו בשבט, ונקט שם השו"ע לעיקר הדין שא"צ להמתין.

ומדברי הר"ן לגבי נידון זה¹¹, מבואר שבשאלה זו ממש נחלקו הדיעות, שהסוברים להקל סוברים שט"ו בשבט הוא זמן כשלעצמו ולא נאמר ללכת אחריו לענין ערלה במקום שכבר עברו ג' שנים שלמות עד ר"ה, והמחמירים סוברים שמכיון שהכל הולך אחר הגדל ממי השנה, א"כ כל החונט קודם ט"ו בשבט מגידולי שנות הערלה הוא, [שהשרף שממנו גדלים פירות אלו עלה באילן קודם כלות שנות ערלה], וא"כ מכיון שנקט השו"ע להקל בזה, מבואר שנקטי' לעיקר שט"ו בשבט הוא זמן עצמי, וא"כ בעניננו יש לעשר את הפירות, וכמשנ"ת.

י. עוד נראה שהסוברים שהכל הולך אחר השרף וכנ"ל, יסברו שכל החונט קודם ט"ו בשבט בשמינית קדו"ש עליו, ולדידן דנקטי' להקל בזה¹², הוא משום דלא נקטי' כדיעה זו, וכמו שכבר כתב בס' תורת זרעים, והדר דינא שלכאו' יש להפריש בכרחה את פירות אלו.

יא. ועדין יש לדון אם יש להפריש מפירות אלו מעשר שני או מעשר עני, ובחזון איש כתב להפריש מעשר שני.

[וטעם הדבר פשוט, דהנה לגבי פירות שביעית שגדלו ביד גוי ומירחם ישראל כתב ברמ"א¹³ להפריש מהם מעשר עני [וכדין עמון ומואב שמתעשרים מעשר עני בשמיטה, כדי שיסמכו עליהם עניים], ולמעשה נהגו להפריש את ב' המעשרות¹⁴, אולם בעניננו שאין שם פירות שביעית עליהם וכנ"ל, פשוט שצריך לעשרם מעשר שני¹⁵].

יב. ועדין יש להסתפק¹⁶, האם מותר להפריש מפירות אלו על פירות שחנטו אחר ט"ו בשבט, או שהיו כמפריש משנה על חברתה, דלכאו' מכיון שר"ה לאילנות הוא ט"ו בשבט, א"כ החונט קודם הוא מהשנה הקודמת, וככל השנים, ומאידך י"ל שמכיון ששנת השביעית אינה שנה למעשרות אין כאן מעשר משנה על חברתה, וצ"ע בזה.

העולה מכל הנ"ל, שפירות שחנטו בשמינית אף קודם ט"ו בשבט, יש להפריש מהם מעשר ראשון ומעשר שני, ולכאו' יש אף לברך על ההפרשה [בטבל ודאי], ויש להסתפק אם מותר להפריש מהם על החונטים אחר ט"ו בשבט ולהיפך.

⁹ עיין ר"ה בדף י' ובדף י"ד ברש"י ובתו' ובר"ן, והארכתי בזה במקו"א.

¹⁰ יו"ד סימן רצ"ד סעיף ה'.

¹¹ ר"ה ב: בדפי הר"ן.

¹² וכהרעת החזו"א בזה.

¹³ שם.

¹⁴ כמבואר בשו"ת מנחת שלמה.

¹⁵ שאף שהשנה הראשונה למעשרות עדין לא הגיעה, מ"מ בפשטות גדר הדברים הוא שסתם מעשר הוא מעשר ראשון ושני, מלבד בשנה השלישית והשישית שהתחדש בהם דין מעשר עני, ומלבד שנת השביעית שבמעשרות מדבריהם תיקנו להפריש מעשר עני מחמת תקנת עניים.

¹⁶ את נידון זה ראיתי בספר בית דוד – שביעית.